

УДК 94(438)

АНДЖЕЙ ОЛЕХОВСЬКИЙ: АВТОРИТЕТ ВІД ДИПЛОМАТІЇ І БІЗНЕСУ: ПОЛЬСЬКИЙ І МІЖНАРОДНО- ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

КЛОЧАК О.З.,
здобувач
Дипломатичної
академії України
при Міністерстві
закордонних справ
України

Стаття описує основні напрями та пріоритети творення зовнішньої політики Республіки Польща через призму діяльності міністра закордонних справ Анджея Олеховського (1993-1995 рр.).

Ключові слова: Республіка Польща, Анджей Олеховський, зовнішня політика, міжнародні відносини, дипломатія, глобалізаційні процеси.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні надалі триває процес творення зовнішньої політики. Цілий ряд проблем міжнародного характеру безумовно притаманний як українцям, так і полякам. Серед них: вибір пріоритетних напрямів зовнішньої політики, формування доктрини національної безпеки, пошук стратегічних партнерів. Отож, безумовно, існує необхідність детального історичного аналізу кращих здобутків польської дипломатії.

Мета статті. На основі комплексного об'єктивного аналізу дослідити та історично проаналізувати особливості діяльності міністра закордонних справ Республіки Польща Анджея Олеховського (1993-1995 рр.).

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Хоча подібна тематика і має місце у ряді праць польських науковців, однак, цілісного дослідження діяльності Анджея Олеховського на посаді міністра закордонних справ Республіки Польща у вітчизняній історіографії немає.

Таким чином, для широкого і не заангажованого написання статті автором проаналізовано та викорис-

тано цілу низку різних за змістом, нормою та характером матеріалів.

У польськокомовній історіографії слід відзначити друге розширене видання двотомника «Впровадження до аналізу закордонної політики РП» під редакцією Ришарда Стемпловскі¹. Його робота становить цінність своїм значним фактичним та теоретичним матеріалом. Ришард Стемпловскі фахово резюмує, що перш ніж приступити до аналізу трансформації зовнішньої політики Польщі і написання її історії, необхідно зібрати дані та попередньо їх обробити. Надзвичайно корисним є формування календаря подій. Хоча ця форма не є історично узгодженим синтезом, а виступає скоріше гіпотезою автора у дослідженні зазначеного періоду, однак, обробка матеріалу через вибір та актуальність події є своєрідною науковою новизною. Календар має сприяти конструюванню подій та аналізу політики, відтак, повинен бути свідомою гіпотезою науковця, разом з тим, у довільній формі авторської конструкції.

Окремо хочеться відзначити, видану у 2010 році академічну монографію Ришарда Земби «Головні вектори закордонної політики Польщі після холодної війни»². Даний доробок можна віднести до кола фундаментальних – за шириною залучених джерельних матеріалів, повнотою висвітлених питань та глибиною узагальнень.

Ретельно опрацьовані автором і наукові праці польського Інституту Міжнародних Справ³.

Багато матеріалу було почерпнуто в польських аналітичних роботах, статтях, офіційних виступах, заявах, інтерв'ю високопосадовців Республіки Польща, які є надзвичайно цінними першоджерелами для даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Анджей Маріан Олеховський відомий польський політик, визнаний популярним журналом «Wprost» «Людиною року» у 2000-му, один із засновників політичної партії Громадянська Платформа, однак, традиційно незалежний кандидат у Президенти Республіки Польща на виборах 2000 та 2010 років і в мери Варшави у 2002 році, економіст, дипломат, а ще, безапеляційний авторитет у світових бізнесових кругах⁴.

Народився 9 вересня 1947 року у Кракові⁵.

Анджей Олеховський особистість надзвичайно багатогранна. В молоді роки працював художнім керівником музичного гурту «Три корони» і навіть був ведучим музичних ефірів третьої програми Польського Радіо⁶.

Та не зважаючи на творчу натуру Анджей Олеховський здобув добротну економічну освіту. Закінчив один з найстаріших навчальних закладів Польщі, який водночас, є одним з найвідоміших економічних університетів Європи – Головна школа планування та статистики (нині – Головна Школа економіки) у Варшаві. В 1979 році, отримав ступінь доктора економічних наук⁷.

В 1973 році почав торувати свій трудовий шлях закордоном. Працював в секретаріаті Конференції Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (UNCTAD) в Женеві. У 1978-1982 роках був завкафедрою аналізу і прогнозування в Науково-дослідному інституті зовнішньої торгівлі. У 1982-1984 знову перейшов до штату UNCTAD, а в 1985-1987 роках працював у центральному офісі Світового банку. Під час роботи в міжнародних інституціях співпрацював з оперативною розвідкою (Першим Департаментом Міністерства внутрішніх справ Польщі)⁸.

У 1987 році він повернувся до Польщі та став директором департаменту в Міністерстві зовнішніх економічних зв'язків⁹.

У 1989 році Олеховський як фахівець з питань економіки та соціальної політики брав участь у «круглому столі» від уряду¹⁰.

У 1989-1991 працював першим заступником голови Національного банку, а з 1991 по 1992 рік обіймав посаду державного секретаря в Міністерстві зовнішніх економічних зв'язків¹¹.

На глибокі переконання польської еліти Анджей Олеховський на початку дев'яностих минулого століття був надзвичайно фаховою кандидатурою для виконання функцій міністра, оскільки мав значний міжнародний та експертний досвід. Тому, власне, 28 лютого 1992 році за підтримки президента Леха Валенси був призначений на посаду міністра фінансів у уряді Яна Ольшевського, а вже 7 травня цього ж року втратив портфель міністра, позаяк, Сейм 5 червня 1992 року висловив вотум недовіри усьому Кабінетові міністрів¹².

Згодом Анджей Олеховський очолив безпартійний Блок підтримки реформ і був кандидатом на пост прем'єр-міністра від цього політичного угруповання. Однак, особисто не взяв участь на парламентських виборах в 1993 році, після чого його блок опинився в опозиції до коаліції Союзу демократичної лівіці (SLD) та Селянської партії (PSL)¹³.

Та все ж, відразу після скандальних викриттів у червні 1992 року, мовляв, Олеховський працю-

вав на радянську розвідку, президент Лех Валенса по своїй квоті згідно Малої Конституції 1992 року, призначив його міністром закордонних справ, де він працював з 1993 по 1995 рік в уряді Вальдемара Павляка¹⁴.

Анджей Олеховський на посаді очільника польського МЗС вирізнявся традиційно переконаним євроінтегратором, а на початку 90-х був одним з основних перемовників на переговорах щодо асоціації Польщі з Європейським Союзом. «Польська економіка була у жахливому стані. І все ж Польща стояла перед доленосним вибором – відмова від участі у Раді економічної взаємодопомоги, яка об'єднувала економіки соціалістичних країн Східної Європи, і перехід на капіталістичний шлях розвитку з нуля. Ми були орієнтовані на реформи і хотіли змін в країні. Слід зазначити, що якщо ж ви не бажаєте змін у державі, оскільки хочете зберегти свою владу, то такий крок – величезний ризик», резюмує політик¹⁵.

27 жовтня 1994 року Олеховський подав у відставку з посади міністра закордонних справ, яка була результатом справи «чисті руки», а саме, викриття тодішнім міністром юстиції Влодзімежем Цімошевичем списку державних чиновників, які засідають в наглядових радах бізнесових компаній, мовляв, Анджей Олеховський працюючи міністром, водночас, був головою наглядової ради Bank Handlowy. Правда, відставка не була прийнята, поновлено її було 13 січня 1995 року, однак, формально посаду міністра закордонних справ Олеховський обіймав до кінця терміну повноважень уряду Вальдемара Павляка, тобто до початку березня 1995 року¹⁶.

З 1994 по 1998 рік Олеховський працював очільником Ради гміни Варшава-Віланов¹⁷.

У 2000 році Олеховський беручи участь у президентських виборах як незалежний кандидат, отримав 17,3 % голосів – це був другий результат на цих виборах (другого туру тоді не було – президент Александр Квасневський переміг у першому ж турі)¹⁸.

Причому ці вибори проходили вже після того, як у Польщі з 1999 року став діяти закон про люстрацію. За цим новим законом всі кандидати на виборах будь-якого рівня перш за все повинні були надати спеціальне люстраційне свідчення, а саме, зобов'язані повідомити про свою співпрацю з комуністичними спецслужбами (якщо таке було). Причому саме по собі таке таємне співробітництво злочиним не рахується – просто нехай виборці зна-

ють, за кого вони голосують, а каратимуться тільки ті, хто збреше у цих свідченнях.

Так от, Анджей Олеховський у 2000 році вже не став прикидатися невинно обмовленим, а чесно зізнався у своєму люстраційному свідченні, що він був при комуністах таємним агентом зовнішньої розвідки Польщі¹⁹.

І нічого, три мільйони поляків поставилися до цього визнання досить спокійно і порахували Олеховського достойним кандидатом на пост президента країни, проголосувавши на виборах 2000 року за нього.

Правда, до агентів зовнішньої розвідки Польської народної республіки у сучасній Польщі ставляться набагато поблажливіше, ніж до «стукачів» Служби безпеки, які доносили на діячів демократичної опозиції. Тим паче, більшість розуміє, що таємне співробітництво з розвідкою було неминучою платою для тих, кого в ті роки відпускали у тривале відрядження в будь-яку капіталістичну країну. А щоб отримати дозвіл від компетентних органів на таку «чудову» поїздку – дехто був готовий тоді, образно висловлюючись, хоч душу продати, не тільки підписати згоду про співпрацю зі спецслужбами.

І все ж, ще раз слід зазначити, що Олеховський не був тоді всього лише «формальним агентом» для вигляду – він був справжнісіньким таємним агентом зовнішньої розвідки, притому багато років (за архівними документами, Олеховський працював на польську зовнішню розвідку з 1972 року). Інакше його просто не випускали б тоді багато разів за кордон, тим паче, він ніколи не очолив би потім польський МЗС.

Беручи участь у різних політичних проектах як політик помірковано правої орієнтації, Олеховський завжди намагається довести, що відсутність будь-якої партії за його спиною – це його перевага, а не недолік: «Я не відповідаю за жодну політичну партію. Я не відповідаю ні за які групи, які могли б фінансувати мою кампанію, а потім очікувати якихось дивідендів. За нашою Конституцією, депутат парламенту і будь-хто з обраних на виборах чиновників відповідають за суспільство в цілому», – регулярно підкреслює він²⁰.

Анджей Олеховський постійно входить до керівного складу чималої низки міжнародних громадських організацій, таких як Міжнародний центр з розвитку демократії, Інститут східних досліджень, Фондації імені Стефана Баторія та багатьох інших, є автором численних публікацій з еко-

номіки та зовнішньої політики, читає лекції у вищих навчальних закладах Польщі і закордоном²¹.

А ще, як вже було сказано, традиційно поєднує заняття політикою і бізнесом. Займав керівні посади в наглядових радах різних структур Державного казначейства і приватних компаній, був акціонером Банку економічних ініціатив, співпрацював з Business Centre Club. З червня 2012 року, в черговий раз зайняв крісло голови наглядової ради Bank Handlowy (раніше вже головував на цій посаді в 1991-1996 роках та в 1998-2000 роках)²². Регулярно обіймав різні посади в дорадчих комітетах іноземних компаній. Олеховський і тепер входить в керівництво багатьох міжнародних корпорацій, у яких є свої філії в Польщі. Серед них є й такі фінансові гіганти, як «Гольдман Закс» і «Сіті-банк»²³.

Польські аналітики завжди дивувалися тому, що західні компанії охоче беруть до себе на високі керівні пости колишніх викритих агентів комуністичних спецслужб. Пояснюють це тим, що польська розвідка в радянські часи насправді підпорядковувалася відповідному відділу зовнішньої

розвідки КДБ. Отже, Анджей Олеховський в кінцевому рахунку працював на радянську розвідку і числився в картотеці її агентури. Цілком можливо, що Олеховський після 1991 року працював і на зовнішню розвідку Росії – поки керівництво польської служби безпеки знаходилося під патронатом московського клану КДБ, тобто до 2000 року. Цей клан і досі зберігає дуже сильні позиції в Польщі – тому Олеховського, швидше за все, тримають в цих західних корпораціях саме як знаного і впливового представника цього чекістського клану, а не заради його видатних фінансових здібностей. Так що, ураховуючи викладене, за подальшу кар'єру таких як Олеховський можна не хвилюватися²⁴.

Підсумовуючи, дійсно, Анджей Олеховський людина у світі поважна і в польській політиці авторитетна²⁵, як мовиться, справжній технократ, який успішно працював в декількох посткомуністичних урядах, а будучи авторитетним економістом, й досі є затребуваним фахівцем і входить до владного олімпу у різних міжнародних бізнес-корпораціях та громадських інституціях.

ПОСИЛАННЯ:

¹ Ryszard Stemplowski. Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej. Wydanie drugie rozszerzone – Warszawa, 2007. – Tom I - 438 s., Tom II – 628 s.

² Ryszard Zięba. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie. – Warszawa, 2010. – 251 s.

³ Roczniki Polskiej Polityki Zagranicznej 1997-2000. – Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. – Warszawa.

⁴ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olechowski.pl/>.

⁵ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Olechowski.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.redkollegia.com/?p=1982>.

¹⁶ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Olechowski.

¹⁷ Там само.

¹⁸ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://expert.ru/expert/2000/39/39ex-avan_24533/

¹⁹ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/?b=196425&p=242>.

²⁰ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/russian/1008_5.shtml.

²¹ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Olechowski.

²² Там само.

²³ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://seomonsta.ru/wathoe4//Анджей_Олеховский.

²⁴ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rulit.net/books/istoki-nashego-demokraticeskogo-rezhima-read-154347-433.html>.

²⁵ Ціватий В.Г. Публічна та культурна дипломатія Республіки Польща XXI століття: інституційний аспект / В.Г. Ціватий // Зовнішні справи. – К., 2012. – № 11. – С. 50-55.

Klochak O.Z. Andzhey Olekhovskyy: diplomacy and business authority/ Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article deals with the comprehensive research of main directions and priorities for foreign policy of Poland through activities of Minister of Foreign Affairs Andzhey Olekhovskyy (1993-1995).

Keywords: Poland, Andzhey Olekhovskyy, foreign policy, international affairs, diplomacy, globalization processes.

Клочак О.З. Анджей Олеховский: авторитет от дипломатии и бизнеса / Дипломатическая академия Украины при Министерстве иностранных дел Украины.

Описывает основные направления и приоритеты создания внешней политики Республики Польша через при-
зму деятельности министра иностранных дел Анджея Олеховского (1993-1995 гг.).

Ключевые слова: Республика Польша, Анджей Олеховский, внешняя политика, международные отношения, дипломатия, глобализационные процессы.

Стаття надійшла до редколегії 31.01.2013

Прийнята до друку 21.02.2013